

Importanța planificării strategice a bugetului în Republica Moldova

Lilia DRAGOMIR,
doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The budgetary policy focuses on the acquirement, distribution and use of the most important public fund: the budgetary fund. The budgetary policy has a wider coverage than the fiscal policy, including, in addition to matters covered by the fiscal policy, the resource procurement options from ordinary revenues in other forms than the tax ones (non-tax revenues), options considering the budget balance, including the development of the budget process.

REZUMAT

Politica bugetară se axează pe constituirea, distribuirea și utilizarea celui mai important fond public: fondul bugetar. Politica bugetară are o sferă mai largă de cuprindere decât politica fiscală, incluzând, pe lângă problemele vizate de politica fiscală, opțiunile asupra procurării resurselor sub alte forme ale veniturilor ordinare decât cele fiscale (veniturile nefiscale), ca și cele privind soldul bugetar, inclusiv derularea procesului bugetar.

Bugetul este o categorie fundamentală a științei finanțelor, deoarece el este expresia financiară a programului de acțiune a statului pe perioada de un an. Deci bugetul este, în primul rând, un plan de management public, o serie de instrumente de natură fiscală sau bugetară, utilizate de autoritățile statului pentru a influența viața social-economică a statului și a o orienta în direcția strategică dorită pentru viitor. El este un reper important al semnalării gradului în care statul se implică în economie și în viața socială, al capacității economiei naționale de a contribui la constituirea resurselor financiare la dispoziția statului, precum și modulul în care acesta înțelege să le gestioneze. Iată de ce planificarea unui buget de stat realist este un prim pas către o bună guvernare a țării.

Bugetul de stat este un instrument financiar macroeconomic al statului, care im-

plică în sine nu doar veniturile și cheltuielile statului pe o perioadă de un an, dar în ultima perioadă este și un plan atât pe termen scurt cât și pe termen mediu de elaborare a bugetelor pe programe care se focalizează pe economie, eficiență și eficacitatea resurselor statului. Bugetul de stat în Republica Moldova, prin caracterul său complex, este oglinda implicării statului prin instrumente bugetar-fiscale în economie, în viața socială, precum și capacitatea acestuia de a constitui finanțele statului și a le gestiona în contextul unei economii în tranziție.

Din punct de vedere politic, bugetul este considerat ca expresie a opțiunilor Guvernului în ansamblul domeniilor care relevă competențele sale (politica economică, socială, educativă, culturală, militară etc.) [4, p. 27].

În ultimul deceniu, Republica Moldova a cunoscut o îmbunătățire sesizabilă a

performanței managementului finanțelor publice, fiind promovată o serie de reforme. Vectorul de bază al acestor reforme îl constituie implementarea planificării bugetului pe termen mediu și, concomitent, introducerea elementelor de bugetare în bază de programe și performanță.

Originile acestor reforme se trag din anii '80 și '90 ai sec. al XX-lea, care s-au remarcat prin stoparea creșterii sectorului public pentru multe state ale lumii și adoptarea unor măsuri de reformă a acestuia. Acestea au coincis cu o nouă orientare teoretică, implementată în practică, a noului management public. Marea Britanie și Statele Unite au fost inițiatorii acestui val de schimbare a administrației publice. Administrațiile Thatcher în Marea Britanie și Reagan în Statele Unite au impus o nouă viziune asupra sectorului public, care s-a răspândit ulterior în multe alte țări europene.

Economia, eficiența și eficacitatea au devenit noțiuni „sfinte” ale administrației publice. Astfel, în domeniul finanțelor publice accentul se deplasează de la bugetul de mijloace la bugetul pe programe. Concomitent, ținând cont de faptul că un program, de regulă, cuprinde perspectiva a doi-trei ani, precum și în scopul unei planificări realiste a politicilor statului, reforma mai presupune și introducerea practicii de planificare pe termen mediu a bugetului.

Planificarea pe termen mediu a bugetului în Republica Moldova a fost inițiată în 2002, reforma fiind lansată cu sprijinul Băncii Mondiale și DFID, ca instrument de planificare strategică servind Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu (CCTM), actualmente – Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM). La moment, acest instrument de planificare bugetară a devenit parte integrantă a ciclului bugetar anual, însoțind prezentarea anuală a legii bugetului în Parlament și oferind persoanelor care iau decizii o prognoză a bugetului public național pentru un termen de trei ani. Până la promovarea acestei reforme, planificarea bugetului în Republica Moldova

se efectua fără urmărirea unei coordonări dintre planificarea financiară și planificarea politicilor publice. Introducerea CCTM, actualmente Cadrul Bugetar pe Termen Mediu (CBTM), se bazează pe asumarea că efectuarea cheltuielilor pornește de la evaluarea cheltuielilor din exercițiul bugetar precedent, noile evoluții macrofinanciare, actualizarea politicilor existente și asumarea de noi măsuri de politică. Acest mod de bugetare asigură continuitatea politicilor deja asumate și evaluarea lor periodică, precum și analiza oportunității includerii unor noi măsuri de politică. Experiența reformei bugetare din multe state arată că utilizarea CCTM poate ajuta la îmbunătățirea proceselor și a rezultatelor prin: o mai mare claritate a obiectivelor politicilor publice, o mai mare predictibilitate a alocărilor bugetare, o acoperire mai cuprinzătoare și o mai mare transparență a felului în care sunt utilizate resursele.

Elaborarea CBTM constituie prima fază - faza strategică în procesul de planificare a bugetului. Elaborarea CBTM reprezintă un proces complex, care implică contribuția diferitelor autorități/instituții publice și necesită un mecanism adecvat de coordonare și luare a deciziilor.

Anual, în conformitate cu calendarul bugetar, Guvernul aprobă cadrul bugetar pe termen mediu și îl prezintă spre informare Parlamentului. Cadrul bugetar pe termen mediu este elaborat de către Ministerul Finanțelor, în comun cu alte autorități publice responsabile, în conformitate cu principiile și regulile bugetar-fiscale stabilite de prezenta lege.

Cadrul bugetar pe termen mediu cuprinde:

- a) *cadrul macroeconomic;*
- b) *politica bugetar-fiscală;*
- c) *cadrul macrobugetar;*
- d) *cadrul de cheltuieli.*

Cadrul macroeconomic conține informații privind evoluția principalilor indicatori macroeconomici care au implicații asupra bugetului.

Politica bugetar-fiscală include:

a) *politica de venituri, inclusiv modificări ale impozitelor și taxelor, precum și politici privind administrarea veniturilor;*

b) *politica de cheltuieli, inclusiv prioritățile stabilite în baza documentelor de planificare strategică;*

c) *politica în domeniul datoriei de stat;*

d) *analiza riscurilor bugetar-fiscale ce pot avea efect substanțial asupra situației bugetar-fiscale.*

Cadrul macrobugetar, exprimat în valoare nominală și ca pondere în produsul intern brut, cuprinde:

a) *veniturile și cheltuielile totale ale bugetului public național și pe componentele acestuia;*

b) *cheltuielile de personal ale bugetului public național și pe componentele acestuia;*

c) *soldul primar al bugetului public național;*

d) *soldul bugetului public național și al componentelor acestuia;*

e) *soldul datoriei de stat, inclusiv internă și externă;*

f) *soldul garanțiilor de stat.*

Cadrul de cheltuieli conține:

a) *limitele sectoriale de cheltuieli ale bugetului public național și pe componentele acestuia, inclusiv transferurile interbugetare;*

b) *limitele de cheltuieli ale bugetului de stat repartizate pe autorități publice centrale.*

Cadrul bugetar pe termen mediu poate conține și alte informații pe care Ministerul Finanțelor le consideră importante pentru reflectare în acest document. Informația prezentată în cadrul bugetar pe termen mediu reflectă rezultatele ultimilor doi ani bugetari, rezultatele estimate pentru anul bugetar curent, precum și prognozele pentru trei ani ulteriori.

Limitele macrobugetare pe termen mediu. Guvernul, în termenul prevăzut de calendarul bugetar, prezintă Parlamentului spre aprobare proiectul legii privind limitele

macrobugetare pe termen mediu, exprimate în valoare nominală și ca pondere în produsul intern brut. Limitele macrobugetare pe termen mediu se stabilesc pentru:

a) *veniturile totale ale bugetului public național;*

b) *cheltuielile totale ale bugetului public național;*

c) *cheltuielile de personal ale bugetului public național;*

d) *soldul bugetului public național.*

După aprobare de către Parlament, limitele specificate la lit. b)-d) nu pot fi depășite:

a) *pentru anul bugetar viitor – cele exprimate în valoare nominală și ca pondere în produsul intern brut;*

b) *pentru următorii doi ani bugetari – cele exprimate ca pondere în produsul intern brut.*

În cazul în care politica bugetar-fiscală cuprinsă în cadrul bugetar pe termen mediu implică modificarea și/sau completarea legislației, Guvernul prezintă Parlamentului proiectul de lege pentru modificarea și/sau completarea unor acte legislative.

Proiectul legii privind limitele macrobugetare pe termen mediu și, după caz, proiectul legii privind modificarea și/sau completarea unor acte legislative se examinează și se adoptă de Parlament în termenul prevăzut de calendarul bugetar.

CBTM reprezintă un instrument prin care trebuie să se asigure corelarea alocării resurselor cu prioritățile de politici. Procesul de actualizare a politicilor începe la începutul ciclului bugetar anual, cu emiterea de către Guvern a documentului cu privire la prioritățile de politică pe termen mediu. Scopul acestui document este de a ghida Ministerul Finanțelor și autoritățile publice centrale în procesul de elaborare a prognozelor CBTM și al bugetului.

Actualizarea anuală a politicilor sectoriale are loc odată cu elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli în contextul CBTM. Astfel, strategiile sectoriale de cheltuieli reprezintă instrumentul care asigură alo-

care resurselor financiare publice către prioritățile de politici ale statului la nivel de sector.

Cu toate că, din punct de vedere teoretic, implementarea planificării pe termen mediu aduce o serie de avantaje, realitatea ne demonstrează că reușita acestei reforme depinde de anumite circumstanțe și anume, planificarea pe termen mediu pornește de la premisele unei situații social-economice și politice stabile, fiind inefficientă în perioadele de criză financiară. Mai mult ca atât, reforma este dependentă de abilitatea clasei politice de a evalua și formula politici economice și sociale și de a ierarhiza prioritățile în efectuarea cheltuielilor publice. Anume aceste puncte slabe au fost resimțite în actuala conjunctură economică și politică a țării.

Concomitent, reforma în domeniul planificării strategice a bugetului nu se limitează doar la elaborarea unor planuri și programe financiare cu o perspectivă de trei ani. Ca o completare firească a reformei planificării pe termen mediu a bugetului, în practica planificării bugetului din Republica Moldova se încearcă de a se introduce elementele de bugetare în bază de programe și performanță.

La formularea programelor/subprogramelor se utilizează trei categorii de indicatori:

a) *indicatorii de produs* indică volumul sau cantitatea bunurilor publice produse sau a serviciilor prestate în cadrul programului/subprogramului pentru atingerea obiectivelor. Indicatorii de produs rezultă direct din activitățile instituției în procesul de realizare a programului;

b) *indicatorii de eficiență* caracterizează eficiența programului/subprogramului și exprimă relația dintre bunurile produse, serviciile prestate și resursele utilizate pentru producerea sau prestarea lor. De regulă, indicatorii de eficiență exprimă cantitatea medie a resurselor consumate (timp, cost) pentru obținerea unei unități de produs sau rezultat;

c) *indicatorii de rezultat* reflectă gradul de atingere a scopului și obiectivelor programului/subprogramului și caracterizează calitatea implementării acestuia. Indicatorii de rezultat prezintă o importanță deosebită pentru analiza politicilor publice, deoarece evaluează impactul și evidențiază schimbările economice și sociale realizate prin intermediul programului/subprogramului.

Esența reformei constă în faptul că bugetul pe programe presupune deplasarea vectorului spre ieșiri, adică pe ceea ce se va încerca să se realizeze, pe ceea cât se va planifica să se facă și cu ce resurse. Noua abordare în planificarea bugetului are la bază principiile de eficiență, eficacitate și economie.

Eficiența sau eficacitatea cheltuielilor publice exprimă o dimensiune optimă a unui raport determinat între eforturile financiare (consumul de resurse financiare publice) și efectele comensurabile sau estimative obținabile pe seama obiectivelor finanțate de către stat. În condițiile în care nevoile publice reclamă bunuri publice de valori ridicate, în continuă creștere și diversificare, pe de o parte, iar resursele financiare ale statului nu sporesc la fel de rapid, se creează un decalaj de ritm, care conduce la o stare permanentă de insuficiență a resurselor necesare. Acest fenomen are loc în condițiile în care, în mod conștient, guvernul procedează la ierarhizarea nevoilor sociale și, respectiv, la dimensionarea cheltuielilor publice, în funcție de mai multe criterii (prioritate, oportunitate, eficiență sau eficacitate a cheltuielilor publice, calitate a serviciilor publice etc.) [9, p. 175].

În aplicarea metodelor de evaluare a indicatorilor înscrși în bugetul anual, ca și a celor cuprinși în programe având un orizont de timp mediu sau lung, cel mai important obiectiv de atins trebuie să fie eficiența utilizării resurselor.

Optimizarea cheltuielilor se realizează în cele mai bune condiții, de optim social, atunci când este posibilă alegerea celei mai

puțin costisitoare alternative, în raport cu rezultatul final al serviciului public, pentru care se dorește creșterea cantitativă a serviciului public; modernizarea din punctul de vedere al producerii serviciului public, în vederea maximalizării utilității la consumator, dată de satisfacția performanțelor; maximalizarea utilității la consumator, comportând și latura economică (cel mai mic preț plătit și cel mai mic cost în utilizare) etc. Aceste aspecte implică minimalizarea costurilor proiectelor obiective de finanțat, ceea ce permite costuri sociale minime; prețuri accesibile plătite de consumatori; creșterea calității consumului de bunuri publice și satisfacția consumatorului public. Toate acestea conduc la maximalizarea bunăstării sociale.

Metodele de evaluare a eforturilor și a efectelor directe și indirecte ale programelor de obiective publice sunt diferite. Cele care se utilizează mai frecvent sunt [9, p.189]:

– *analiza costuri-avantaje sau cost-beneficiu;*

– *analiza cost-eficacitate;*

– *metodele multicriteriale.*

Analiza costuri-avantaje sau cost-beneficiu și analiza cost-eficacitate. În această metodă, beneficiul reprezintă, de fapt, avantajul obținut pe seama furnizării serviciului public, pentru care s-au elaborat variantele de proiect. În cadrul metodei se apelează la raportul cost/beneficiu, al deciziilor publice, în cadrul unui program actualizat.

Condiția de a nu se respinge un proiect este:

$cost / beneficiu = minim$ sau, invers,
 $beneficiu / cost = maxim$.

După elaborarea prealabilă a unui indicator de eficacitate, această analiză se aplică în absența unei evaluări monetare a avantajelor. În anumite ipoteze clar formalizate, în care obiectivul este unic, va fi ales programul cel mai puțin costisitor. Sfera de aplicare a acestei metode este aceea a cheltuielilor social-culturale: învățământ, sănătate, asistență socială etc.

În schimb, utilizează în mod inevitabil două unități de măsură diferite:

a) *costurile* sunt exprimate în u. m.;

b) *eficiența* poate fi măsurată în număr de vieți salvate, număr de copii vaccinați etc.

Deoarece unitățile de măsură diferite nu pot fi însumate, este imposibil să obținem o singură măsură a beneficiului net social. Totuși este posibil să calculăm raportul dintre cele două măsuri, raport care poate fi folosit ca bază pentru ordonarea variantelor de politici. Acest raport se poate calcula în două moduri [3, p. 544]:

a) Raportul cost-eficiență poate fi calculat ca o unitate de eficiență rezultată (de exemplu u. m. / viața salvată).

Pentru a calcula această rată cost-eficiență (CE), costul fiecărei variante de program i , notat C_i , se împarte la eficiența (sau beneficiul) acestei variante E_i .

$$CE_i = C_i / E_i \quad (1)$$

Această rată CE poate fi percepută ca un cost mediu pe unitatea de eficiență. Proiectul cel mai eficient din punctul de vedere al costurilor este acel care are cel mai mic cost mediu pe unitatea de eficiență. Proiectele trebuie ordonate de la cel mai mare cost-eficient (cu cea mai mică rată CE) la cel mai puțin cost-eficient (cu cea mai mare rată CE).

b) Rata eficiență-cost (EC), care este raportul dintre eficiența rezultată din aplicarea variantei de program i și costul acesteia.

$$EC_i = E_i / C_i \quad (2)$$

Această rată EC poate fi percepută ca eficiența medie pe unitatea de cost. Proiectul cu cea mai mare unitate de cost-eficiență este proiectul care are eficiența medie cea mai mare pe unitatea de cost. Când se utilizează această rată, proiectele trebuie ordonate de la cel cu cea mai mare unitate de cost-eficiență (cu cea mai mică valoare pentru EC) atâta timp cât $EC_i \geq 0$ pentru orice i [3, p. 545].

Odată cu lărgirea sectorului public, crește populația pentru servicii publice calitative. Acest fenomen are o influență impor-

tantă asupra managementului financiar din sectorul public. Cheltuirea banilor publici are drept scop prestarea serviciilor calitative, de performanță. Actualmente, tot mai des se pune problema măsurării performanței serviciilor publice la nivelul administrațiilor locale.

Măsurarea performanței este un proces obiectiv și sistematic pentru colectarea, analiza și folosirea informației pentru a determina cât de eficient sunt prestate serviciile asigurate de administrația publică locală și sunt atinse obiectivele. Un sistem de măsurare a performanței este un etalon a ceea ce organizația consideră important și a gradului de atingere a performanței. Așa cum un bun sistem de măsurare poate conduce o organizație într-o direcție pozitivă, un sistem slab o poate conduce spre o direcție diametral opusă. Lipsa măsurării este un obstacol major în calea perfecționării [5, p. 139].

Un sistem de măsurare a performanței elaborat și administrat adecvat poate avea o serie de avantaje pentru administrația publică locală:

- posibilitatea de a formula politicile referitor la necesitatea și la performanțele serviciilor publice și în legătură cu aceasta;
- luarea deciziilor privind alocarea resurselor pentru prestarea serviciilor;
- planificarea, evaluarea și controlul costurilor;
- să câștige încrederea cetățenilor din localitate că veniturile bugetare sunt rațional transformate în servicii utile și calitative.

Măsurarea performanțelor este o modalitate de a demonstra cât de eficient sunt utilizate resursele pentru prestarea serviciilor și atingerea scopurilor. Măsurarea performanțelor [5, p. 140] în domeniul managementului financiar contribuie la îmbunătățirea procesului bugetar, permițând luarea unor decizii obiective în ceea ce privește alocarea și redistribuirea resurselor financiare publice, reducerea costurilor și investirea fondurilor suplimentare. Pentru

o furnizare mai eficientă de servicii este importantă punerea mai bună a cheltuielilor în concordanță cu preferințele colectivității locale.

Reforme bugetare pe bază de performanță, promovate în țările industriale după cel de-al doilea război mondial, s-au desfășurat în mod diferit și, sub anumite forme, au fost implementate în majoritatea țărilor. Însă, din cauza numeroaselor variante, termenul în sine a fost interpretat diferit. La nivelul cel mai general de definire, termenul de „bugetare pe bază de performanță” este asociat, în primul rând, cu modul de prezentare a bugetului și evidențiază mai degrabă ieșirile/produsele decât intrările asociate cu activitatea guvernului și a agențiilor acestuia. În al doilea rând, termenul se asociază cu restructurarea funcționării Guvernului și a agențiilor guvernamentale în bază de programe și activități ce generează aceste ieșiri/produse. În consecință, termenul de „buget de performanță” este adesea folosit în calitate de sinonim pentru „bugetarea pe programe” [8, pag. 16].

Analiza eforturilor de reformă bugetară, inclusiv la nivel local, arată că sistemul bugetar bazat pe performanță este rezultatul unor eforturi continue de dezvoltare a informației de performanță în scop bugetar și de reorientare a procesului bugetar de la accentuarea inițială a intrărilor la evidențierea produselor și rezultatelor [8, pag.16].

Bugetul de performanță este un plan financiar care asigură:

- stabilirea misiunii APL, a scopurilor și obiectivelor;
- evaluarea periodică a performanței lor ca parte a procesului bugetar;
- formând legătura dintre intrările necesare pentru punerea în aplicare a planului strategic de dezvoltare a APL și rezultatele anticipate.

Bugetul de performanță încearcă să depășească una dintre lacunele bugetului funcțional și anume – se concentrează pe eficiență.

Formarea bugetului (bugetarea) reprezintă un proces de determinare a acțiunilor care urmează să fie efectuate în viitor și de prezentare a acestora sub forma unui buget. Procesul de întocmire a bugetelor este unul dintre cele mai importante în cadrul sistemului de planificare și control. Întocmirea bugetelor sau bugetarea, ca și întocmirea planurilor și programelor strategice, reprezintă un proces al planificării.

Planificarea strategică este o activitate orientată spre viitor și reprezintă procesul de stabilire a obiectivelor pe termen scurt, mediu și lung, precum și a ceea ce trebuie de făcut pentru a atinge aceste obiective. Administratorii de buget decid ce, când și cum trebuie făcut și cine trebuie să facă.

Disciplina fiscală, eficiența alocativă și eficiența operațională sunt criterii ale unui management financiar public local performant. Managementul finanțelor publice este un sistem de reguli, proceduri și practici pentru APL de a gestiona finanțele.

Managementul finanțelor publice cuprinde:

- bugetarea (ca parte componentă a managementului finanțelor publice);
- contabilitatea;
- auditul;
- managementul veniturilor și cheltuielilor;
- managementul lichidităților;
- gestionarea datoriei;
- raportarea publică privind operațiunile financiare.

Cu toate că procesul de planificare a bugetului a fost îmbunătățit substanțial ca procedură odată cu introducerea CCTM (actualmente CBTM) și a planificării în bază de programe, oferind bugetului un caracter strategic și de perspectivă și deplasând accentul de la cheltuirea cu orice preț a alocațiilor bugetare de către administratorii de buget spre utilizarea rațională a banului public, totuși agenda acestor reforme este una foarte încărcată. În scopul realizării transferului de la sistemele de

planificare bugetară bazate pe categorii de cheltuieli către sisteme de bugetare bazate pe politici și performanță a fost evident necesară revizuirea întregului proces bugetar și a calendarului de pregătire a bugetului de stat. Implementarea acestor reforme necesită introducerea de noi pași în procedurile bugetare, de noi documente, de noi instrumente de planificare și raportare, de noi proceduri de dezbatere și de luare a deciziilor, de noi sisteme de contabilitate etc.

Totodată, aceste dificultăți organizatorice nu constituie singurele impedimente în fața reformei. În condițiile în care bunele practici internaționale în domeniul bugetului nu înseamnă neapărat importarea unor modele din țările mai avansate, este necesar de a adapta reforma la specificul național, sistemul bugetar autohton fiind afectat negativ de factori precum instabilitatea politică, interesele private, instabilitatea macroeconomică etc.

Reforma bugetară este în mare măsură un proces de învățare din mers. Iată de ce rezultatele reformei trebuie urmărite continuu. Pentru aceasta ne propunem să analizăm cel mai important aspect legat de reformarea modului de planificare a bugetului public național, și anume credibilitatea bugetelor planificate în baza analizei bugetului de stat.

Conform metodologiei PEFA (Public Expenditure and Financial Accountability - Evaluarea Cheltuielilor Publice și a Responsabilității Financiare), credibilitatea bugetului reprezintă faptul că bugetul de stat este realist, adică este executat după cum este planificat. Pentru analiza acestui aspect al managementului finanțelor publice în Republica Moldova, se propune de a analiza: veniturile și cheltuielile reale în comparație cu bugetul de stat rectificat și cel inițial aprobat, structura cheltuielilor executate în comparație cu bugetul inițial aprobat, soldul și monitorizarea restanțelor la efectuarea plăților.

Planificarea strategică a bugetului este, astfel, un prim pas de aliniere a Republicii

Moldova la cele mai bune practici europene, dar și internaționale în domeniul planificării bugetului.

Reformarea procesului de planificare a bugetului public este un proces complex și de durată, însă unul absolut necesar.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea nr.181 din 25 iulie 2014 privind finanțele publice și responsabilitățile bugetar-fiscale. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 223-230 din 08.08.2014.
2. Legea nr. 397-XV din 16 octombrie 2003 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 248-253 din 19.12.2003.
3. Boardman A. și alții. Analiza cost-beneficiu: concepte și practică. Ed. a II-a. Chișinău: Arc, Tipografia Centrală, 680 p.
4. Casian A. Gestiunea finanțelor publice, note de curs, Chișinău: ASEM, 2008, 163 p.
5. Manole T. Finanțe publice locale: rolul lor în consolidarea autonomiei financiare la nivelul unităților administrativ-teritoriale. Chișinău: Epigraf, 2003, 240 p.
6. Manole T. Finanțe publice. Teorie și aplicații. Chișinău: Cartier, 2000, p.19-186.
7. Manolescu Gh. Buget – abordare economică și financiară. București: Economica, 1997, 368 p.
8. Secrieru A. ș. a. Bugetarea pe bază de performanță (ghid pentru administrația publică locală). Chișinău: „Nova-Imprim” SRL, 2010, 68 p.
9. Văcărel I. și alții. Finanțe publice. București: Didactică și Pedagogică, 2003, 666 p.

Prezentat: 1 iunie 2016.

E-mail: rotarulilia@inbox.ru